

Kekemapa 7, 1941

Ua hō'ulu 'ia ke kua ma Pu'uloa no 'umi makahiki o ka pilikia ma waena 'o lāpana a me 'Amelika pili iā Kina a me ka hikina hema o 'Ākia. Ua ho'omaka 'ia i ka makahiki 1931 i ke kua 'ana o ka 'āina 'akau loa ma Kina, 'o ia ho'i 'o Manchuria. Ua nānā 'ole 'o lāpana i ke kū'ē o 'Amelika, a ma ke kauwela o 1937 ua ho'omau 'ia ke kua 'ana i ka holo'oko'a o Kina. Ua pūlwa 'o 'Amelika ma kēla hana, eia kā, 'a'ole 'o 'Amelika a me nā aupuni 'ē a'e hoihoi i ka 'āina 'o 'Ākia e kua iā lāpana.

I nā makahiki 'ekolu i hele mai ai, ua ho'omaka 'ia ke kua 'ana ma Europa a ua kōkua 'o lāpana iā Nazi Kelemānia. Ua ho'ā'o 'o 'Amelika e ho'omaika'i i ka pili ko Sino-lāpana. Ua 'ike 'o ke aupuni 'o lāpana i nei mau hana, 'o ia ho'i, ke kapae 'ana o nā 'Ala ma ke 'ano he ho'oweliweli i ke aupuni o lāpana. I ke kauwela o ka makahiki 1941 ua hū mai ka huhū o ia mau aupuni 'elua. Mau nō ke kamailio 'ana o nā aupuni 'elua pili ka 'oko'a o lāua, ua koho 'ē 'o lāpana e kua.

'O ke kua ma Pu'uloa i wahi māhele o ka lawe pū 'ana o ka Pākīpika komohana. 'O ka hana o lāpana e ho'opau nā moku kua o 'Amelika ma ka Pākīpika i hana ino 'ole 'ia i ke kua 'ana o lāpana. 'O ka alaka'i, mea ho'omana'o i ke kua ko lāpana 'o ia ho'i 'o 'Akimalala Isoroku Yamamoto, Ali'ikua o nā moku kua o lāpana. 'A'ole makemake 'o Yamamoto e kua iā 'Amelika, ua 'ike 'o ia inā e lanakila 'o lāpana inā pono lāpana e hana kua wikiwiki. 'O ke kālā nui a ka mana o 'Amelika i mea i pilikia ai 'o lāpana ma ke kua lō'ihl loa.

I ka lā 26 o Nowemapa, ua holo o 33 mokukua, 'eono Moku o nā mokulele hali koa mai lāpana iā Hawai'i. Ua holo 'akau loa lākou i mamau loa mai ke ala holo ai ma'amau. Ma ke kakahiaka nui loa o ka lā 7 o Kekemapa, 1941, ua hō'ea mai lākou, 230 mile moana (425 kilomika) o ka 'akau o O'ahu. I ka hola 'eono ma ke kakahiaka, ua lele nā mokulele kua mua. I ka pō ma mua, ma kahi o 'umi mile moana (18.5 kilomika) ma waho o ke 'awa o Pu'uloa ua wa'apā 'ia nā moku lalo kai li'ili'i he 'elima me 'elua kāne a torpedo mai nā moku lalo kai nui. 'O kā lākou hana: e ho'okomo i loko o ke 'awa o Pu'uloa ma mua o ke kua 'ana a me ka ho'omaka 'ana o ke kua e ho'opilikia ai nā moku kua 'Amelika.

Aia ma Pu'uloa, 'o nā moku 133 o nā moku 'Amelika o ka Pākīpika e kau me ka ho'omālie. Ua moe 'o 'ehiku o 'eiwa o nā moku kua ma "Ke Ala O Nā Moku Kua" ma ke 'ao'ao Hikina hema o Moku'ume'ume (Ford Island). Ua laina 'ia nā mokulele kua ma Moku'ume'ume, Kāne'ohe, a 'Ewa wahi Koa. Ua kau 'ia nā mokulele ma nā hui ma kahi o Hickam, Wheeler, a Bellows e

ho'omalu mai ka po'e 'Ino.

I ka hola 6:40 o ke kakahiaka, 'o nā, kāne hana moku ma ka moku kua 'o USS *Ward* i 'ike i ho'okahi moku lalo kai li'ili'i e ho'okomo 'ana ma ke 'awa o Pu'uloa. Ua luku 'ia e lākou o ka USS *Ward* a ua kelepona lākou iā "headquarters" i ka mea ā lākou i 'ike ai.

Ma mua o ka hola 'ehiku o ke kakahiaka, ma 'Ōpana ua 'ike 'ia ma ka "radar" nā mokulele nui hewahwa e hele mai 'ana mai ka 'akau mai. Ua mana'o lāna 'ia he mau mokulele kēia mai ka Moku Kua *Enterprise* ai 'ole nā mokulele B-17 mai 'Amelika mai, no laila 'a'ohe wahi mea i hana 'ia.

Ua hō'ea mai nā mokulele mua o lāpana ma kahi o ka hola 7:55 ma ke kakahiaka. 'O kā lākou alaka'i, 'Ali'ikua Mitsuo Fuchida, i ha'i aku i kona mau moku "To, To, To" a "Tora, Tora, Tora", e hō'ike aku i ka pū'lwa o ke kua 'ana.

Ma kahi o ka hola 8:06 o ke kakahiaka, ua pahū 'ia o ka USS *Arizona* no ka 1,760 paona (800 kilokalame) Pōkā Pahū i pa'i i ka moku kua. Ma lalo o nā minuke 'eiwa, ua piholo ka moku me 1,177 mau kāne. 'O ka USS *Oklahoma*, ua pa'i 'ia e nā torpedo a ua huli ia, a 400 kāne ka nui i hala ai ma kēla moku. Ua piholo 'o ka USS *California* a West *Virginia* a piholo 'o ka USS *Utah* me 50 a 'oi mau kāne hana moku. 'O ka *Maryland*, *Pennsylvania*, a me ka *Tennessee*, ua nui pō'ino. Ua ho'ā'o 'o ka USS *Nevada* e holo aku ma ke kai hōhonu akā ua pa'i 'ia a ua holo ma ke 'one i ho'opa'a 'ole i ka wehe o ke 'awa.

I ka hū o ke kua 'ana, ua pa'i 'ia i nā wahi Pū'ali Koa ma O'ahu nei. 'O

Hickam, Wheeler, Bellows, 'Ewa, Kāne'ohe, Moku'ume'ume, a Schofield i pō'ino nui 'ia me nā mokulele he nui a me nā kāne he nui i luku 'ia.

Ma hope o 'elima minuke, ua ho'omaka nā pū 'Amelika e pa'i i nā mokulele lāpana, akā, 'o ka hapa nui o nā pū i hā'ule ma Honolulu a e ho'omake i nā po'e kiwila; ua man-a'o 'ia he mau pū lāpana ia. Ma hope i wahi manawa li'ili'i ua ho'omau 'ia ka lua o ke kua o nā mokulele kua ma kahi o ka hola 9:00 ma ke kakahiaka a ua ho'omau 'ia ka luku 'ana o Pu'uloa. Ma kēia kua lua ua luku 'ia nā moku USS *Shaw*, *Sotoyomo*, kahi "dry dock", a ua pō'ino 'ia ka USS *Nevada*. Ua kua ho'i 'ia iā Hickam a me Kāne'ohe a nui nā po'e i hala.

Ua lele aku kekahi o nā Mokulele Pū'ali Koa o 'Amelika i luku o 'ewalu o nā mokulele lāpana. I ka hola 9:45 o ke kakahiaka, ua hā'alele ke kua lua o nā mokulele i ka 'akau a ua pau 'ia ke kua 'ana. Ua pau 'ia 'o 29 o nā mokulele lāpana a 'elima mau moku lalo kai li'ili'i, ho'okahi i loa'a 'ia ma Bellows.

Ua maika'i ke pū'lwa kua 'ana o lāpana iā Pu'uloa, akā, 'a'ole ia i mea keu a ka maika'i. Ua luku 'ia ka hapa nui o nā moku kua o 'Amelika, eia kā, mau nō nā Moku kua kau mokulele a 'ano maika'i kahi o Pu'uloa. 'O kahi moku, kahi wāwahie, a kahi moku lalo kai i pō'ino li'ili'i 'ia. 'O ka mea nui loa, No ka Po'e 'Amelika, i ho'oka'awale 'ia ma mua o ke kua 'ana ma ke Kua Honua 'Elua ua hui pū lākou e lanakila iā lāpana a nā hoa paio a lākou.

**'A'ohe uku. 'O nā
makana i aloha
nui 'ia mai.**

'O ka USS *Arizona* kahi hope loa i hala 'o 1,177 mau kānaka limahana ma ka lā 'ehiku o Kekemapa, 1941. 'O ka hale mea ho'omana'o me ka lō'ihī o 186 kapua'i (56 mika) ma ka waena o ka moku kaua i palemo 'ia, ua loa'a 'ekolu māhele nui: 'O ka lumi komo; 'O ka lumi hui pū, kahi waena no ka hana ho'ohanohano a me ka nānā aku 'ana; a ka lumi ahu, kahi i kaha 'ia nā inoa o nā po'e i hala ai ma kekahi paia māpala.

Ua ho'okumu 'ia ka mea ho'omana'o o ka USS *Arizona* ma ke 'ano he mea ho'omana'o ma Pu'uloa e hanohano nā po'e i hala ma ke kaua. Ua ho'omaka ke kama'ililo 'ana no ia mea he mea ho'omana'o i ka makahiki 1943, akā, i ka makahiki 1949, i ho'okumu 'ia e ka Panalā'au o Hawai'i i ke Komikina Mea Ho'omana'o Kaua o ka Pākipika, i ho'omaka maoli ia.

I ka makahiki 1950 i kauoha 'ia e ka 'Akimalala Arthur Radford, Ali'ikaua, Pākipika (CINCPAC), e kūkulu Pahu

hae ma luna a'e o ka mokukaua palemo. I ka lā ho'omana'o 'eiwa o ka ho'ouka kaua, ua kau 'ia i ki'i ho'omana'o ma ke kahua o ia Pahu hae.

'O ka Pelekikena 'o Dwight D. Eisenhower, nāna i kōkua me ka lanakila i ke Aupuni Kāko'o ma Europa i ke Kaua Honua 'Elua, ua 'ae 'o ia i ka ho'okumu 'ana o ia Mea Ho'omana'o i ka makahiki 1958. Ua kūkulu 'ia e ka 'Aha 'Ōlelo Lāhui me ke kālā lehulehu a me ke kālā pilikino. Ua ho'ola'a ia wahi nō ma ka Lā Kau Pua i ka makahiki 1962.

Wahi a ka mea kūkulu, Alfred Preis, 'o ke 'ano o ka Mea Ho'omana'o, "...aia ma ka hale i 'alu ma waena akā, ke kū nei me ka ikaika loa ma nā 'ao'ao, i mea e hō'ike i ka ho'opio mua a me ka lanakila lua 'ole... 'O ke 'ano holo'oko'a, ua mālie nō. Ua kāpae 'ia nā mea kaumaha e kōkua pākahi a pau e 'ike a e ho'omana'o kā kākau na'au iho."

E mana'o hewa ana, mau nō ke ho'āmana o ka USS *Arizona*, akā, 'a'ole kā. I ka ho'omana'o 'ana o ka moku a nā kānaka no ia, lele ka hae o 'Amelika mai ka pahu hae, e hoa pili nā kia maoli pahupū o ka mokukaua palemo. Ua lilo 'o ka USS *Arizona* Mea Ho'omana'o i ho'omana'o a hō'aiona o nā po'e kōa a pau i hala ma ke Ho'ouka kaua ma ka mokupuni o O'ahu nei.

Aia Kahi Malihini a 'o ka USS *Arizona* ma Kahua 'Oihana Moku o Pu'uloa a ua 'ae ka 'Oihana Moku 'o Amelika i ka National Park Service e hana a mālama i nei wahi. 'O kahi malihini i ke kū mua o nā po'e a pau e ho'okipa i ka Mea Ho'omana'o. Aia 'o ia ma ke kai o Pu'uloa ma ka 'ao'ao o ke ala nui 99 ('o ia ho'i ke ala nui 'o Kamehameha) 'o 45 minuke ka lō'ihī o ke kalaiwa 'ana i ka 'ao'ao komohana mai Waikiki mai. Ua pau 'ia ke kūkulu 'ana o kahi mali-

hini i ka makahiki 1980 e ka Branch 46 o ka Fleet Reserve Association me ke kālā Aupuni a me ke kālā pilikino. Manuahi ke ho'okū ka'a 'ana no ma kahi o 150 mau ka'a.

Kahi Malihini

Aia ma kahi malihini e hā'awi ana i nā kikiki manuahi no kekahi hō'ike pōkole e hā'awi 'ia e kekahi National Park Service ranger, a ma hope he wikiō o 25 minuke ka lō'ihī kō ka ho'ouka kaua ma Pu'uloa. Ma hope pono o ka wikiō, e alaka'i 'o ka ranger i nā malihini i kahi kū ka moku, kahi a lākou e kau i ka moku i ka Mea Ho'omana'o. E ha'alele nā malihini a pau a ho'i lākau ma kō lākau moku like.

Aia nō iā 'oukou e nā malihini e huli i ka Hale hō'ike'ike a i 'ole e nānā i ka hale puke i hana 'ia e ka Arizona Memorial Museum Association. Eia nā mea 'ē a'e ma nei wahi, kahi mea 'ai, he pāmala, nā lumi ho'opau pilikia, a nā wahi kō ke kahua. 'O ke ki'i 'aia me ka nui 16 kapua'i e 50 kapua'i (4.9 x 15.2 mika) o ka USS *Arizona* ma hope pono o ka pākaukau Hō'ike i kaha ki'i 'ia e John Charles Roach. Aia ma ka pā ma hope o Kahi Malihini ua loa'a i mea hō'ike Ho'omana'o no ka po'e i hala ai ma O'ahu ma ka lā 'ehiku o Kekemapa, 1941 (koe wale nā po'e i hala ma ka USS *Arizona*) a me ka 'ike maika'i o ka moku 'o Ford a me ka pae mokukaua. Aia ma ke ala kai loa'a 'ehiku mau mea hō'ike pili i ka mō'aukala a me ka hō'ike honua no ka Ho'ouka Kaua o Pu'uloa.

**'O Ka Halihali 'Ana
I Ka Mea Ho'omana'o**

No nā po'e me ke ka'a 'ole, loa'a kekahi mau 'ano ka'a 'ōhua: 'O ka Honolulu public transit ka'a 'ōhua kekahi a hele pinepine la i Kahi Malihini mai Waikiki. 'O nā ka'a 'ōhua helu 20 a helu 47 keu a ka hele pololei 'ana. Loa'a he ka'a 'ōhua kālepa ka'ahale e hele mai Waikiki i Kahi Malihini a ho'i hou, a he mau ka'a 'ōhua kālepa ka'ahale 'ē a'e e hele i ka Arizona Mea Ho'omana'o. Inā he nīnau, kelepona mai 422-0561.

Hō'ike Ma'amau

Wehe ua Kahi Malihini nei i kēlā me kēia lā mai ka hola 7:30 a.m. iā 5 p.m. E ho'omaka ka hō'ike hope loa ma ka hola 3 p.m. E pa'a ana Kahi Malihini a me ka Mea Ho'omana'o ma ka Lā Ho'omaka'i, Lā Kalikimaka, a me ka Lā Makahiki Hou.

'A'ohe mea i ho'opa'a 'ia; 'o nā ka'a-puni a pau ua manuahi, 'a'ohe uku, a no ka po'e e hele mua e kōkua mua 'ia.

'A'ole hiki ke puhi paka, 'ai, a inu ma nā hale ki'i 'oni'oni 'elua o Kahi Malihini, ma ka moku, a ma ka Mea Ho'omana'o. 'O ka holo'oko'a o nei Kahi Malihini he wahi kapu ko ka puhi paka.

E mālama kau mea waiwai, e like me nā pahu pa'i ki'i a me nā 'eke pa'a lima.

Inā he nīnau 'ē a'e, kelepona mai (808) 422-0561 a i 'ole (808) 422-2771, a i 'ole e kākau leka i ka Superintendent, USS Arizona Memorial, 1 Arizona Memorial Place, Honolulu, Hawai'i 96818-3145.